

ՀՀ մակրոտնտեսական կայունության վերլուծություն

Հարությունյան Լուսինե Մ.

ՀՊՏՀ Ֆինանսների ամբիոն, տ.գ.թ., ասիստենտ (Երևան, ՀՀ)
lusine2harutyunyan1@gmail.com

Թորոսյան Ալիկ Ա.

ՀՊՏՀ ՏԿ և ՄՏՀ ֆակուլտետի մագիստրանտ (Երևան, ՀՀ)
aliktorosyan1999@gmail.com

ՀՏԳ՝ 336.2

Հանգուցաբառեր. Մակրոտնտեսական կայունություն, բյուջե, պետական ֆինանսներ, հարկաբյուջետային քաղաքականություն, պետական եկամուտներ

Анализ макроэкономической стабильности Республики Армения

Арутюнян Лусине М.

АГЭУ Финансовый факультет, к.э.н., ассистент (Ереван, РА)
lusine2harutyunyan1@gmail.com

Торосян Алик А.

АГЭУ РЭ и МЭО факультет, магистрант (Ереван, РА)
aliktorosyan1999@gmail.com

Аннотация: В статье рассматривается сущность макроэкономической стабильности, показатели, которые ее характеризуют, подходы, представленные различными экономистами и международными организациями. Затем было изучено движение показателей, характеризующих макроэкономическую стабильность в Республике Армения за последние два десятилетия, основные причины их изменения и случаи нарушения макроэкономической стабильности.

В статье рассматривается роль фискальной политики в обеспечении макроэкономической стабильности, а также фискальная политика, проводимая правительствами Республики Армения в случае нарушений макроэкономической стабильности.

Ключевые слова: Макроэкономическая стабильность, фискальная политика, государственные финансы, бюджет, доходы государства

Macroeconomic stability analysis of the Republic of Armenia

Harutyunyan Lusine M.

ASUE Faculty of Finance PhD in Economics, Assistant Professor (Yerevan, RA)
lusine2harutyunyan1@gmail.com

Torosyan Alik A.

ASUE RE and IER Faculty Master Student (Yerevan, RA)
aliktorosyan1999@gmail.com

Abstract. The article examines the essence of macroeconomic stability, the indicators that characterize it, the approaches presented by various economists and international organizations. Then was studied the movement of indicators characterizing macroeconomic stability in the Republic of Armenia during the last two decades, the main reasons for their changes and cases of violations of macroeconomic stability.

In the article also examines the role of fiscal policy in ensuring macroeconomic stability, as well as the fiscal policies pursued by the governments of the Republic of Armenia in the event of violations of macroeconomic stability.

Key words: Macroeconomic stability, fiscal policy, public finances, budget, state revenues

Համաշխարհային տնտեսության ներկա փուլում, երբ երկրների տնտեսությունները մեծապես ինտեգրված են միմյանց հետ և մի երկրում ծագած ճգնաժամը անպայմանորեն ազդում է մյուս երկրի տնտեսության վրա, ազգային տնտեսությունների զարգացման կայունության ապահովումը դարձել է երկրների կառավարությունների գլխավոր հիմնախնդիրներից մեկը:

Մակրոտնտեսական կայունությունը մշտապես եղել է տնտեսագետների ուշադրության

կենտրոնում: Չնայած նրան, որ երկրի մակրոտնտեսական կայունության հիմնախնդիրը զգալիորեն ուսումնասիրված է, երևույթը և դրան առանձնահատկություններն ուսումնասիրող գիտնականների շրջանում չկա մակրոտնտեսական կայունության էության վերաբերյալ միասնական ընկալում և սահմանում:

«Կայունություն» հասկացությունն ի սկզբանե հատուկ է եղել համակարգերի տեսությանը, որտեղ ազգային տնտեսությունը դիտարկվում է որպես բարդ տնտեսական համա-

կարգ: Մակրոտնտեսական կայունությունն ազգային տնտեսության հիմնական բնութագիրն է:

Տնտեսագետների շրջանում «կայունության» վերաբերյալ կան բազմաթիվ մոտեցումներ: Ըստ Ի. Պ. Վորոբյովայի «*Կայունությունը համակարգի վիճակ է, որի պայմաններում հնարավոր է ոչ միայն արտաքին գործոնների ազդեցիվ ազդեցությանը, այլև զարգացման ներքին անբարենպաստ գործոններին: Կայուն է համարվում առանձին երկրի տնտեսությունը, որը հաջողությամբ դիմակայում է համաշխարհային զների տատանումներին, ստվերային տնտեսության և այլն*» [2, էջեր 17-25]:

Ըստ քենայան տեսակետի, «մակրոտնտեսական կայունությունը նշանակում է արտաքին և ներքին հավասարակշռության համադրում, որի շնորհիվ պետք է լինին զբաղվածությունը, տնտեսական աճ և ցածր զինաճ» [1, էջ 12]:

Մակրոտնտեսական կայունության մեկ այլ բնորոշում է այն որպես «ամբողջական առաջարկի և ամբողջական պահանջարկի միջև որոշակի հավասարակշռություն» [3, էջ 56]:

Մակրոտնտեսական կայունությունը կարելի է դիտարկել երկու տեսանկյունից՝ որպես տնտեսական գործընթաց և որպես տնտեսական վիճակ, որը թույլ կտա առավել ամբողջությամբ բացահայտել դրա էությունն ու բովանդակությունը: Մակրոտնտեսական կայունությունը որպես տնտեսական գործընթաց, տնտեսության այնպիսի վիճակի ձեռք բերման գործընթացն է, որը կարող է պահպանվել բավական երկար ժամանակահատված՝ շնորհիվ տնտեսությանը հատուկ կարգավորիչ մեխանիզմների:

Մակրոտնտեսական կայունության բնորոշումը որպես տնտեսության վիճակ այնքան էլ ճիշտ չէ, քանի որ տնտեսության վիճակը ստատիկ երևույթ է, իսկ մակրոտնտեսական կայունությունը՝ դինամիկ է և պահանջում է պետության միջամտություն՝ գործողություններ, որոնք կապահովեն կայունության ձեռք բերմանը, այսինքն՝ հաշվի առնելով արտաքին ցնցումները, ռիսկերը, ազդեցությունները և դրանց հետևանքով խախտված մակրոտնտեսական կայունության պահպանման անհրաժեշտությունը:

Որպես տնտեսական հասկացություն՝ մակրոտնտեսական կայունությունը ներքին և արտաքին սպառնալիքների պայմաններում տնտեսական բավարար և բացարձակ կայունությունն ապահովելու և առավել նշանակալի ներքին և արտաքին գործոնները հաշվի առնելով՝ կայուն տնտեսական աճի ունակությունն ապահովող տնտեսական հարաբերությունների ամբողջությունն է: Այսպիսով որպես տնտեսության կայունության կարևոր բնութագիր սահմանումներում առանձնապես ընդգծ-

վում է արտաքին գործոնների, այլ կերպ ասած՝ դրական կամ բացասական արտաքին շոկերի ազդեցության պայմաններում տնտեսության դինամիկ հարմարվելու փոփոխվելու, վերակառուցվելու, վերակազմակերպվելու ունակությունն ու կարողությունը:

Մակրոտնտեսական կայունության մեկ այլ մոտեցում է այն որպես մակրոտնտեսական հավասարակշռություն դիտարկելը: Այս մոտեցումը նեղացնում է «Մակրոտնտեսական կայունության» հասկացության տնտեսագիտական բովանդակությունը: Հավասարակշռությունը կարող է դիտարկվել տվյալ պահին, իսկ հաջորդ պահին արդեն չլինել: Իսկ երկարաժամկետ հավասարակշռությունը ավելի շատ տեսական դրույթ է, հետևաբար մակրոտնտեսական կայունությունը կարող է գոյություն ունենալ նաև առանց երկարաժամկետ մակրոտնտեսական հավասարակշռության:

Մակրոտնտեսական կայունության թեմային անդրադարձել են նաև հայ տնտեսագետներ Կ. Գրիգորյան, Գ. Ավագյանը, Ն. Կարապետյան և Լ. Մխիթարյանը, ովքեր մակրոտնտեսական կայունությունը համարում են պետական պարբի կայունությունը: Ըստ նրանց պետական պարբի կայուն է դրա բեռի նվազման կամ առնվազն կայունացման համար անհրաժեշտ առաջնային հաշվեկշիռը քաղաքական և տնտեսական տեսանկյուններից իրատեսական է՝ պարտքի ընդունելի ցածր վերաֆինանսավորման ռիսկերի և տնտեսական աճի ներուժը չվնասելու պայմաններում [4, էջ 36]:

Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշները

Մակրոտնտեսական կայունության բնութագրման տեսամեթոդաբանական մոտեցումներում առանձնահատուկ ուշադրություն է ցուցաբերում անմիջապես մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող չափանիշներին և ցուցանիշների համակարգին:

Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշներ ներկայացված են Եվրամիության մասին պայմանագրում (Treaty on the Functioning of the European Union), որը ստորագրվել է 1992 թվականին Մասստրիխտ քաղաքում և հաճախ անվանվում է Մասստրիխտյան պայմանագիր: Այս պայմանագրով սահմանվում են մակրոտնտեսական կայունության այն չափանիշները, որոնք բավարարելու դեպքում միայն Եվրամիության անդամ երկրները կարող են դառնալ եվրոգոտու անդամ և ընդունել եվրոն՝ որպես ազգային արժույթ [5, էջ 135]: Այդ չափանիշներն են.

1. Ցածր և կայուն զինաճ: Այն չպետք է գերազանցի ուղենիշային ցուցանիշը, որը հաշվարկվում է որպես անդամ պետություններից 3 ամենացածր զինաճ ունեցող երկրների ՍԳԻ-

ների մարզ միջին՝ գումարած 1,5 տոկոսային կետ: Սակայն ԵՄ անդամ այն պետությունները, որոնց ՍԳԻ ցուցանիշը զգալիորեն ավելի ցածր է, քան Եվրոգոտու երկրների միջինը, չեն կարող ներառվել 3 ամենացածր գնան ունեցող երկրների շարքում:

2. Ցածր երկարաժամկետ տոկոսադրույք, որը անհրաժեշտ է կայուն գնաճային սպասումներ ձևավորելու համար: Նույնիսկ եթե ներկա գնաճը ցածր մակարդակում է, երկարաժամկետ բարձր տոկոսադրույքը վկայում է ապագա բարձր գնաճային ռիսկի մասին:

3. Պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցության ցածր մակարդակ: Այս ցուցանիշը բնութագրում է կառավարության ճկունությունը և կարողությունը հարկային եկամուտներն ուղղելու ազգային տնտեսության խնդիրներին՝ արտաքին պարտքը վճարելու փոխարեն: Բացի այդ, պարտքի ցածր մակարդակը թույլ է տալիս ավելի ճկուն հակաճգնաժամային ֆինսկալ քաղաքականություն իրականացնել, մեղմել ճգնաժամների ազդեցությունը և դիմակայել սպասվող ճգնաժամներին: Ըստ Մասսորիխտի չափանիշների պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը չպետք է գերազանցի 60 տոկոսը:

4. Պետական բյուջեի փոքր պակասուրդը, որը կանխում է պետական պարտքի արագ աճը: Ըստ Մասսորիխտի չափանիշների այն պետք է լինի ոչ ավել քան ՀՆԱ-ի 3 տոկոսը:

5. Փոխարժեքի կայունությունը, ինչը թույլ է տալիս ներմուծողներին և արտահանողներին մշակել երկարաժամկետ ռազմավարություն և կրճատում է ներդրողների՝ փոխարժեքի հետ կապված ռիսկերը:

2014 թվականի մայիսի 29-ի «Եվրասիական տնտեսական միության» մասին պայմանագրի 63-րդ հոդվածով մակրոտնտեսական կայունության չափանիշներ են սահմանվում նաև ԵԱՏՄ անդամ երկրների համար: Այդ չափանիշներն են՝

1. Պետական բյուջեի պակասուրդը, որը չպետք է գերազանցի ՀՆԱ-ի 3 տոկոսը;

2. Պետական պարտքի ցուցանիշը, որը պետք է փոքր լինի ՀՆԱ-ի 50 տոկոսից;

3. Սպառողական գների ինդեքսը, որը չպետք է գերազանցի ԵԱՏՄ անդամ երկրներից ամենացածր գնան ունեցող երկրի համապատասխան ցուցանիշը 5 տոկոսային կետից ավել չափով:

Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների շարքում հաճախ նշվում է նաև կայուն տնտեսական աճը: Մակրոտնտեսական կայունության ապահովումը անհրաժեշտ է կայուն տնտեսական աճ համար, հետևաբար վերջինս կարելի է դիտարկել որպես մակրոտնտեսական կայունության հետևանք, այլ ոչ թե այն բնութագրող ցուցանիշ: Այս

տեսանկյունից, անհրաժեշտություն է առաջանում գնահատել մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների և տնտեսական աճի միջև փոխադարձ կապը: Թեև տնտեսագետները հիմնականում միակարծիք են այն հարցի շուրջ, որ վերոնշյալ ցուցանիշները կարելի է կիրառել որպես մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների և տնտեսական աճի փոխադարձ կապի վերաբերյալ:

Գնաճ. Գնաճը ոչ թե անկայունության պատճառ է, այլ դրա ախտանիշն է, մինչև որ ժամանակ բարձր և անկայուն գնաճը կարող է վատ լինել տնտեսական աճի համար: Տնտեսագիտական գրականության մեջ գերիշխող է այն կարծիքը, որ կանխատեսելի և կայուն կամ զգուշորեն աճող գների մակարդակը լավագույն միջավայրն է կայուն և երկարաժամկետ տնտեսական աճի ապահովման համար: Այնուամենայնիվ, մասնագիտական գրականությունում ներկայացվում են գնաճի և տնտեսական աճի միջև գոյություն ունեցող կապի վերաբերյալ տարաբնույթ մոտեցումներ: Ըստ Ֆիշերի, տնտեսական աճի և գնաճի միջև բացասական կապի փոխանցման մեխանիզմն այսպիսին է՝ գնաճը նվազեցնում է ներդրումները, հետևաբար, նաև՝ արտադրողականության աճը, ինչը վերջին հաշվով ազդում է տնտեսական աճի վրա:

Փոխարժեք. Իրական փոխարժեքի և տնտեսական աճի միջև կապի վերաբերյալ տնտեսագիտական գրականության մեջ հիմնավոր է համարվում այն կարծիքը, որ ազգային արժույթի արժեգրկումը խթանում է տնտեսական ակտիվությունը՝ քանի որ ազգային արտադրանքը արտաքին շուկաների համար դառնում է ավելի էժան, արտահանման ծավալները՝ ավելի մեծ, ինչն էլ խթանում է հավելյալ արտադրության և արտահանման կազմակերպումը: Սակայն, ըստ որոշ տնտեսագետների, արժույթի արժեգրկումը կարող է աշխուժացնել տնտեսությունը, եթե կան չօգտագործված արտադրական գործոններ: Հակառակ դեպքում արժեգրկումը կհանգեցնի ներքին գների աճին:

Պետական պարտք. Ըստ տնտեսագետների մեծամասնության արտաքին պարտքը ազդեցություն է ունենում տնտեսական աճի վրա, սակայն, այդ ազդեցության ուղղության վերաբերյալ կարծիքները տարբեր են: Արտաքին ֆինանսական միջոցների ներգրավումը, որպես տնտեսական աճի խթանման քաղաքականության միջոցառում, լայն տարածայնությունների առարկա է դարձել տնտեսագետների և քաղաքականությունն իրականացնողների միջև: Հիմնական խնդիրն այն է, թե արդյոք արտաքին պարտքի ներգրավումը դրական է ազդում ՀՆԱ-ի վրա, թե ոչ: Մի կողմից ներդասական և

ենդոգեն աճի մոդելներում խոսվում է արտաքին պարտքի դրական ազդեցության մասին՝ նշելով, որ արտաքին ֆինանսական միջոցները նպաստում են կապիտալի կուտակմանը, և եթե կապիտալի կուտակումը տանում է ներդրումների աճին, ապա պարտքի ներգրավումը կունենա դրական ազդեցություն ՀՆԱ-ի աճի վրա: Մյուս կողմից արտաքին պարտքի ներկայացվում է որպես տնտեսական աճի խոչընդոտող գործոն:

Եկամուտների անհավասարություն.

Մակրոտնտեսական կայունության պահպանման համար, կարևոր է նաև բնակչության եկամուտների և հետևաբար սպառման անհավասար բաշխվածության ցուցանիշը, որը սոցիալական անհավասարությունը բնութագրող տարր է: Անհավասարության կրճատում է բնակչության զգալի հատվածի հասանելիությունը կրթական համակարգին, հետևաբար բացասական է ազդում աշխատուժի կրթվածության մակարդակի վրա՝ նվազեցնելով արտադրողականությունը և տնտեսական աճի տեմպերը:

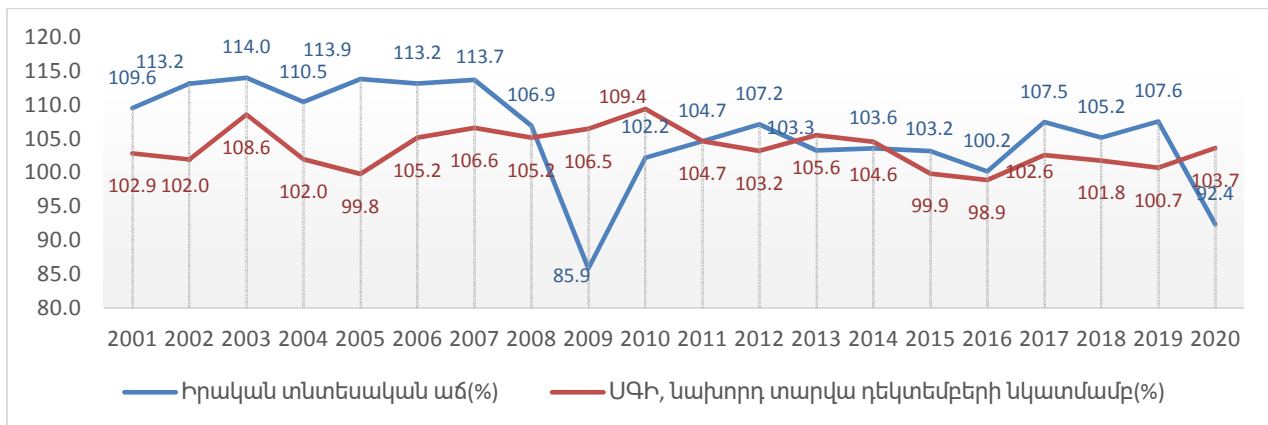
Այսինքն, ամփոփելով մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշները, դրանցից կարող ենք առանձնացնել հետևյալները.

1. Գնաճի մակարդակ
2. Իրական արդյունավետ փոխարժեքի փոփոխություն
3. Պետական պարտք փոփոխությունը
4. Պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ հարաբերակցություն
5. Բնակչության եկամուտների անհավասարություն

Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների վերլուծությունը

Ուսումնասիրելով մակրոտնտեսական կայունության վերաբերյալ տարբեր տնտեսագետների մոտեցումները՝ պարզ դարձավ, որ մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշներն են գնաճի մակարդակը, իրական արդյունավետ փոխարժեքը, պետական պարտքի փոփոխությունը, պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և բնակչության եկամուտների անհավասարությունը: Մակրոտնտեսական կայունության ապահովումը անհրաժեշտ է կայուն տնտեսական աճի համար, հետևաբար վերջինս կարելի է դիտարկել որպես մակրոտնտեսական կայունության հետևանք, այլ ոչ թե այն բնութագրող ցուցանիշ: Այս տեսանկյունից, անհրաժեշտություն է առաջանում գնահատել մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների և տնտեսական աճի միջև փոխադարձ կապը:

Գծապատկեր 1-ում ներկայացված է սպառողական գների ինդեքսի և տնտեսական աճի փոփոխությունները ՀՀ-ում 2001-2020 թթ. ընթացքում: Գծապատկերից երևում է, որ Հայաստանում ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում գները հիմնականում եղել են կայուն մակարդակում և հենց այդ տարիներին էլ երկրի տնտեսությունը կայուն զարգացել է: Սակայն այն տարիներին երբ տնտեսությունը գտնվել է ճգնաժամի մեջ, կարող ենք նկատել, որ գները սկսել են ավելի արագ աճել(ինչպես եղել է 2009-2010 և 2020 թվականներին):

Գծապատկեր 1. ՍԳԻ-ի և իրական տնտեսական աճի փոփոխությունը 2001-2020 թթթ. [6]

Գծապատկեր 2-ում ներկայացված է իրական արդյունավետ փոխարժեքի և իրական տնտեսական աճի փոփոխությունը Հայաստանում 2001-2020 թվականների ընթացքում: Ինչպես նախապես նշվել էր փոխարժեքի կուրսի նվազումը նպաստում է տնտեսական աճին, այնպես էլ գծապատկերի տվյալներից երևում է,

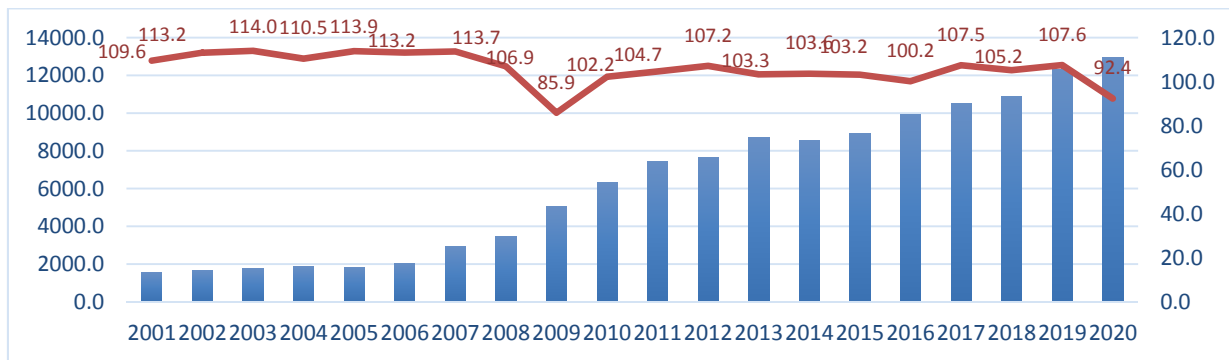
որ այն տարիներին երբ փոխարժեքը նվազել է տնտեսական աճը արագացել է (ինչպես 2002-2003, 2011-2012, 2016-2017 թվականներին), իսկ երբ փոխարժեքը աճել է տնտեսական աճը դանդաղել է (ինչպես 2007-2008, 2014-2015 և 2020 թվականներին):

Գծապատկեր 2. Իրական արդյունաբերության փոխարժեքի և իրական տնտեսական աճի փոփոխությունը 2001-2020 թթ. [10]

Գծապատկեր 3-ում ներկայացված է Հայաստանի արտաքին պարտքի և տնտեսական աճի փոփոխությունը 2001-2020 թվականների ընթացքում: Գծապատկերի տվյալներից երևում է, որ Հայաստանի կառավարությունը հիմնական արտաքին պարտքը ավելացրել է ճգնաժամային

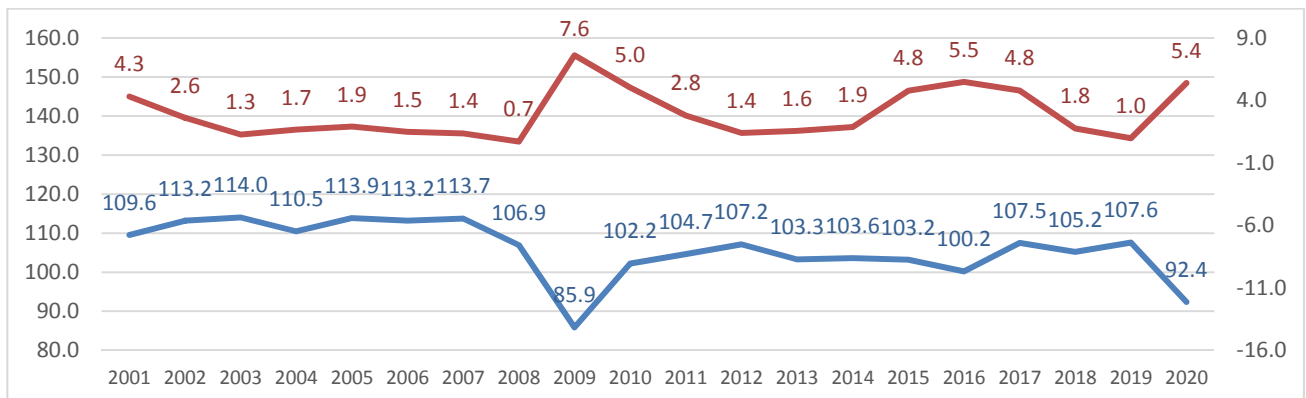
տարիներին՝ տնտեսության խորը անկումը կանխելու համար: Այս առումով կարելի է ենթադրել, որ արտաքին պարտքի ներգրավումը նպաստում է երկրի տնտեսության աշխուժացմանը և հիմքեր է ստեղծում հետագա տնտեսական աճի համար:

Գծապատկեր 3. Արտաքին պարտքի և տնտեսական աճի փոփոխությունը 2001-2020 թթ. [7]

Գծապատկեր 4-ում ներկայացված է պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ և տնտեսական աճ ցուցանիշների փոփոխությունը 2001-2020 թվականների ընթացքում: Տվյալներից երևում է, որ այն տարիներին երբ երկրի տնտեսությունը գտնվել է կայուն վիճակում պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը նույնպես եղել է կայուն, երբեմն նույնիսկ նվազել: Իսկ ճգնաժամային տարիներին պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը

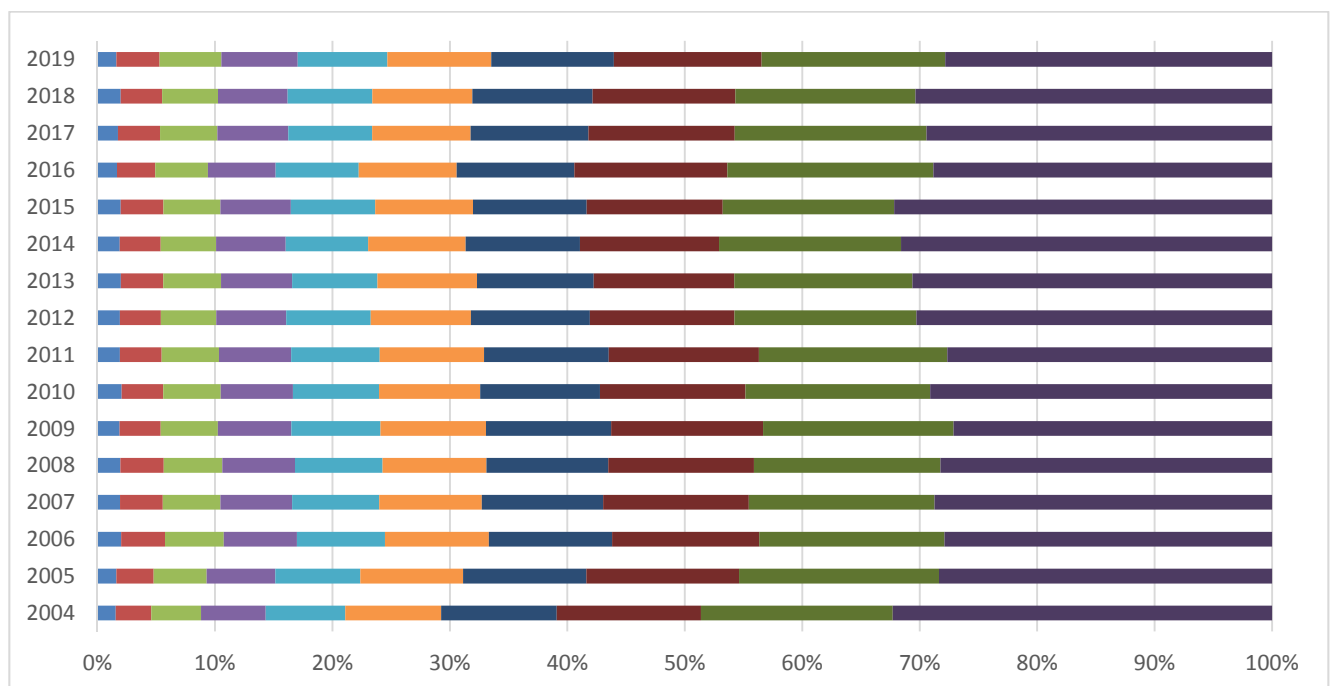
տնտեսական աճի հետ մեկտեղ կտրուկ աճել է: Սա տեղի ունենում այն պատճառով, որ երբ տնտեսությունը կայուն աճում է ավելանում է երկրի ՀՆԱ-ն և մեծանում է բյուջեի եկամուտները, հետևաբար պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը նվազում է: Ճգնաժամների ժամանակ երկրի և ՀՆԱ-ն և բյուջեի եկամուտները նվազում են, իսկ պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը ավելանում է:

Գծապատկեր 4. Պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ և տնտեսական աճ ցուցանիշների փոփոխությունը 2001-2020 թթ. [7]

Գծապատկեր 5-ում ներկայացված է բնակչության դրամական եկամուտները ըստ տնային տնտեսությունների դեցիլային խմբերի մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական: Ինչպես արդեն նշվել է բնակչության եկամուտների անհավասար բաշխվածությունը բացասաբար է ազդում տնտեսական աճի վրա, հետևաբար նաև տնտեսության կայունության վրա: Բնակչության դրամական եկամուտների 10-րդ դեցիլի բնակչության եկամուտները բաժանելով 1-ին դեցիլի բնակչության եկամուտների վրա 2004 թվականին ստացվում է 20,8, այսինքն 10-րդ դեցիլի բնակչության եկամուտները 20,8 անգամ

զերազանցում են 1-ին դեցիլի բնակչության եկամուտներին: 2019 թվականին 10-րդ դեցիլի բնակչության եկամուտները 17.3 անգամ զերազանցում են 1-ին դեցիլի բնակչության եկամուտները: Ստացվում է, որ 2004-2019 թվականների ընթացքում բնակչության եկամուտների անհավասար բաշխվածությունը նվազել է: Ինչպես բնակչության եկամուտների անհավասար բաշխվածությունն է ազդում մակրոտնտեսական կայունության վրա, այնպես էլ մակրոտնտեսական կայունության խախտումը ազդում է որպեսզի բնակչությունը տարբեր խրեթի եկամուտների միջև ճեղքը մեծանա:

Գծապատկեր 5. Բնակչության դրամական եկամուտները ըստ տնային տնտեսությունների դեցիլային խմբերի [8]

Հարկաբյուջետային քաղաքականությունը որպես մակրոտնտեսական կայունության ապահովման գործիք

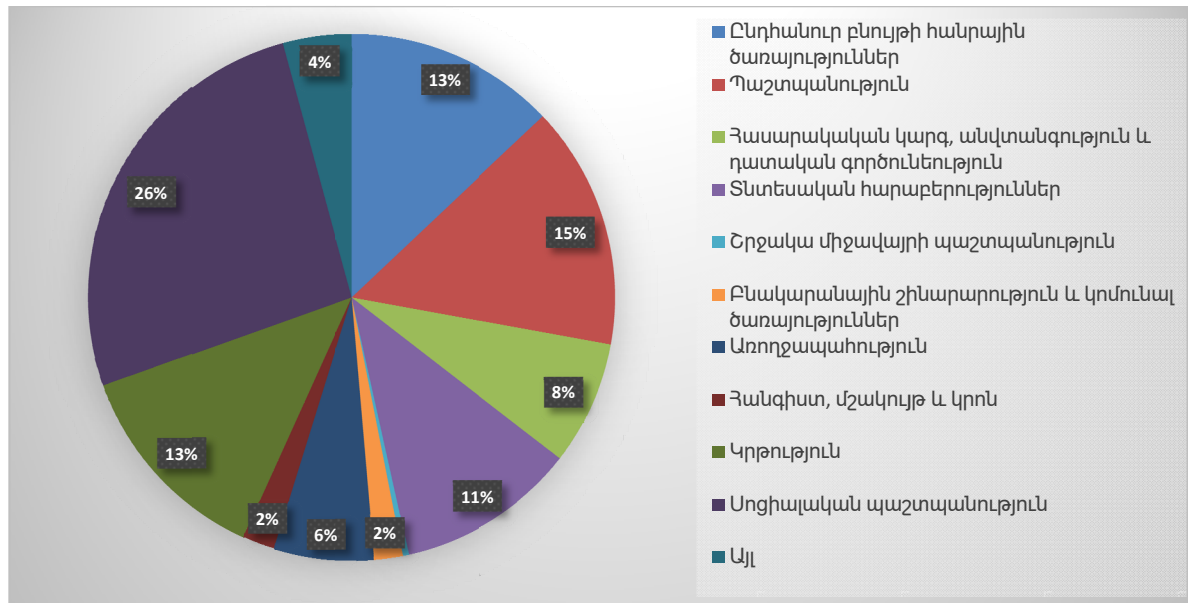
Ինչպես արդեն նշվել է, մակրոտնտեսական կայունությունը տնտեսության վրա ազդող արտաքին շոկերի և ներքին անբարենպաստ գործոնների ազդեցության պայմաններում տնտեսության կայուն և հավասարակշռված վիճակն է: Հասկանալու համար արդյոք տնտեսությունը գտնվում է կայուն վիճակում՝ ուսումնասիրվում է տնտեսական աճի ցուցանիշը, քանի որ մակրոտնտեսական կայունության խախտման դեպքում առաջին հերթին խախտվում է հենց տնտեսական աճի ցուցանիշը: Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշներ են նաև գնաճի մակարդակը, փոխարժեքի փոփոխությունը, պետական պարտքի մակարդակը, պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ ցուցանիշը և բնակչության եկամուտների անհավասար բաշխվածության չափը:

Մակրոտնտեսական կայունության ապահովման գործում կարևոր տեղ է զբաղեցնում հարկաբյուջետային քաղաքականության գործիքները: Տնտեսական անկման փուլում կառավարությունը նվազեցնում է հավաքագրվող հարկային եկամուտների ծավալը և ավելացնում է պետական ծախսերը՝ դրանով նպաստելով տնտեսության հետագա խթանմանը: Իսկ տնտեսության վերելքի փուլում կառավարությունը ավելացնում է հավաքագրվող հարկային եկամուտների ծավալը և նվազեցնում պետական ծախսերը՝ դրանով հետ պահելով տնտեսության զերտաքացումից:

Մակրոտնտեսական կայունությունը բնութագրող ցուցանիշների վերլուծության արդյունքում պարզ դարձավ, որ Հայաստանում վերջին երկու տասնամյակի ընթացքում մակրոտնտեսական կայունությունը խախտվել է 2008-2009 և 2020 թվականներին: Հասկանալու համար թե ինչպես է Հայաստանի կառավարությունը արձագանքել մակրոտնտեսական կայունության

խախտման և ինչ քաղաքականություն է վարել կայունության վերականգման համար, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել այդ տարիների հարկա-

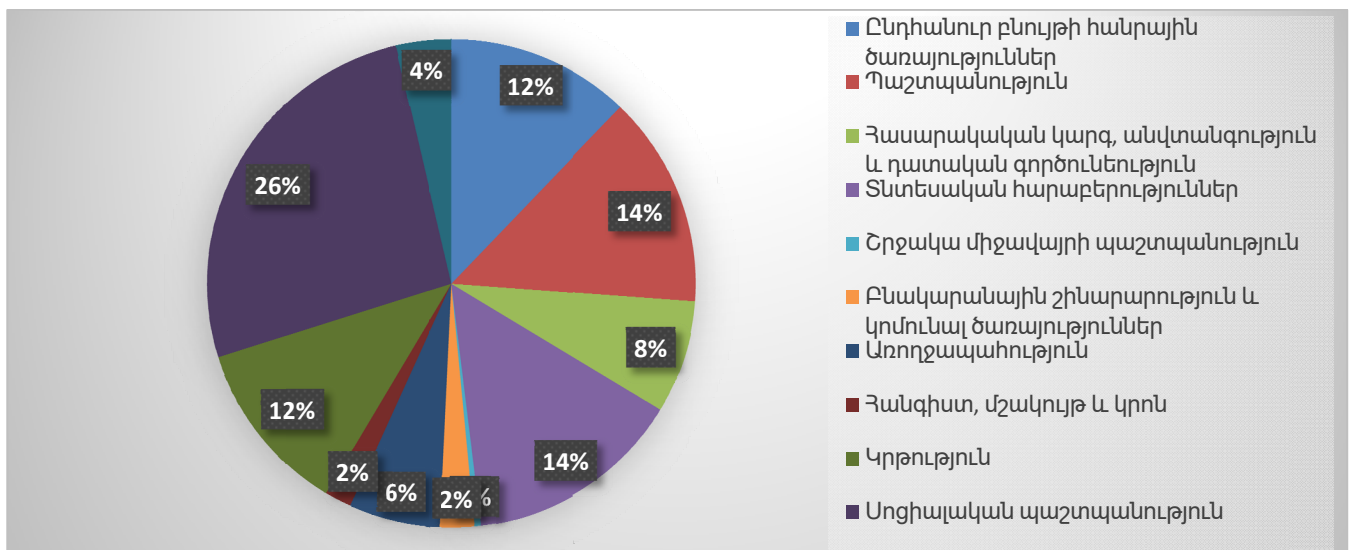
բյուջետային քաղաքականության գործիքների փոփոխությունը:

Գծապատկեր 6. Պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը 2008 թվականին [9]

Գծապատկեր 6-ում ներկայացված է նախաճգնաժամային ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը: Գծապատկերից երևում է, որ պետական ծախսերի մեջ ամենամեծ տեսակարար կշիռը բաժին է ընկնում սոցիալական պաշտպանության վրա կատարված ծախսերին (26 %):

Դրան հաջորդում է պաշտպանության (15 %), ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների (13 %), կրթության (13 %), և տնտեսական հարաբերությունների (11 %) վրա կատարված ծախսերը: Մնացած ոլորտներում կատարված ծախսերը ավելի փոքր տեսակարար կշիռ ունեն ընդհանուր պետական ծախսերի մեջ:

Գծապատկեր 7. Պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը 2009 թվականին [9]

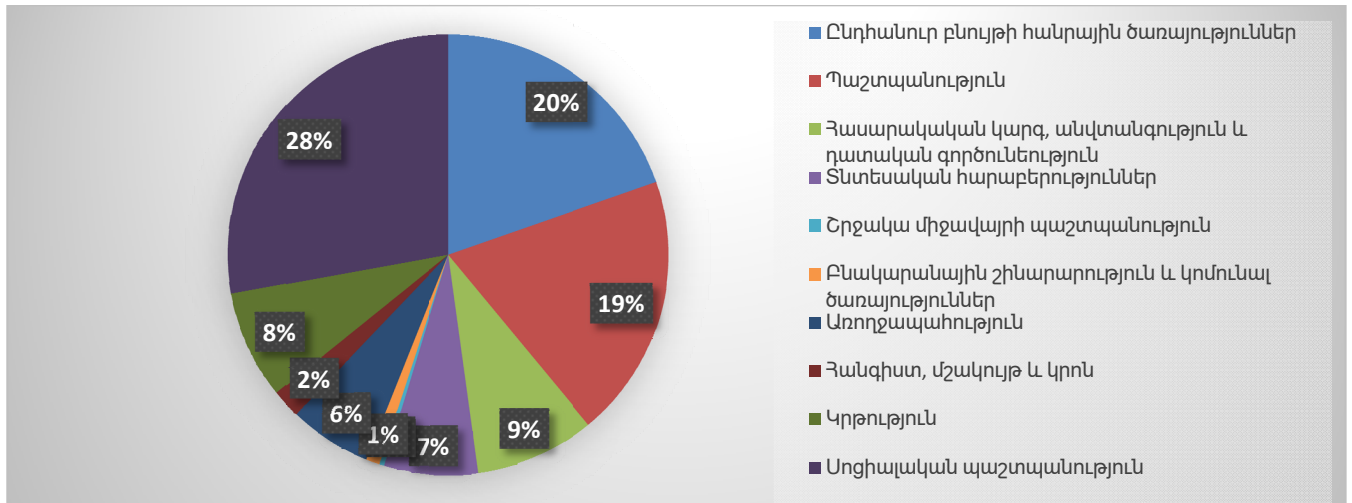
Գծապատկեր 7-ում ներկայացված է պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը 2009 թվականին տնտեսական ճգնաժամի ժամանակ: Գծապատկերից երևում է, որ 2008 թվականի հետ համեմատած նվազել է կրթության (12 %) և պաշտպանության (12 %) վրա կատարված ծախսերի տեսակարար կշիռը և դրա փոխարեն

մեծացել տնտեսական հարաբերությունների ոլորտում կատարված պետական ծախսերի տեսակարար կշիռը (14 %):

2020 թվականի տնտեսական ճգնաժամը հիմնականում պայմանավորված էր կորոնավիրուսային համավարակի և Արցախաադրբեջանական պատերազմի տնտեսական հետևանք-

ներով: Հասկանալու համար թե ինչպիսի հարկաբյուջետային քաղաքականություն է վարել կառավարությունը ճգնաժամից դուրս

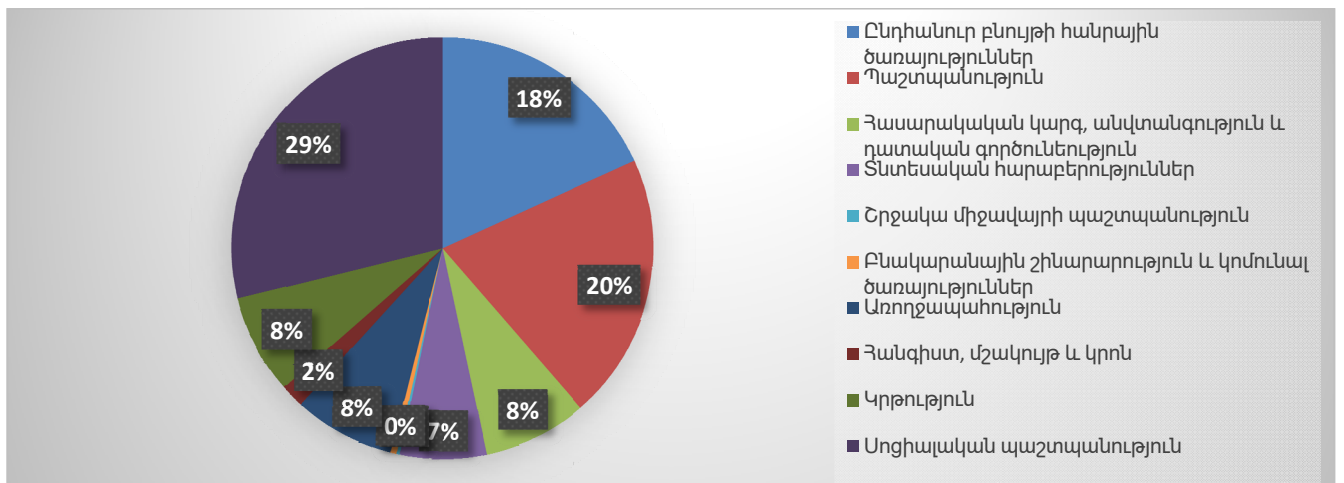
գալու համար 2020 թ. պետական ծախսերի կառուցվածքը կհամեմատվի 2019 թ. պետական ծախսերի կառուցվածքի հետ:

Գծապատկեր 9. Պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը 2019 թվականին [9]

Գծապատկեր 9-ում ներկայացված է 2019 թվականի պետական ծախսերի կառուցվածքը: Գծապատկերից երևում է, որ պետական ծախսերի մեջ ամենամեծ տեսակարար կշիռը ունի սոցիալական պաշտպանության վրա

կատարված ծախսերը (27.9 %): Դրան հաջորդում է ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների (19,6 %) և պաշտպանության (19,4 %) ոլորտներում կատարված ծախսերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր պետական ծախսերի մեջ:

Գծապատկեր 10. Պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը 2020 թվականին [9]

Գծապատկեր 10-ում ներկայացված է 2020 թվականի պետական ծախսերի կառուցվածքը: Գծապատկերի տվյալներից երևում է, որ 2019 թվականի հետ համեմատած 2020 թվականին մեծացել է պաշտպանության (20.5 %) ոլորտում, որը հիմնականում պայմանավորված է Արցախաադրբեջանական պատերազմով և հետագա անվտանգության երաշխիքների ստեղծմամբ, առողջապահության (7,8 %) և սոցիալական պաշտպանության (28,9 %) ոլորտներում կատարված ծախսերի տեսակարար կշիռները:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Ocampo J. A.** Broad View of Macroeconomic Stability, DESA Working Paper N 1, October 2005, p. 25.
2. **Воробьева И. П.** Устойчивость экономики и проблемы ее обеспечения в современной России. // Вестник Томского государственного университета, Экономика N 1(17), 2012, стр. 193.
3. **Федосов В., Опарин В., Левочкин С.,** Финансовая реструктуризация в Украине: Проблемы и направления: Монография, Финансы и статистика, 2002, стр. 387.
4. **Գրիգորյան Կ. Ավագյան Գ. Կարապետյան Ն. Մխիթարյան Լ,** ՀՀ պետական պարբի կայունու-

- թյան հիմնախնդիրները // Բանբեր ՀՊՏՀ գիտական հանդես, N2, 2021, էջ 201.
5. Treaty on European Union – Final act, 1992, The Euro: Explanatory notes by Directorate General 2 – Economic and Financial Affairs, Euro papers, Number 17, February 1998, p. 161.
6. ՀՀՎԿ, Սպառողական գների ինդեքսը Հայաստանի Հանրապետությունում հունվար-դեկտեմբերին, 2001-2020 թթ.
7. ՀՀՎԿ, Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2001-2020 թթ.
8. ՀՀՎԿ, Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատություն, 2004-2020 թթ.
9. ՀՀՎԿ, Հայաստանի ֆինանսական վիճակագրություն, 2008, 2009, 2019, 2020 թթ.
10. Կենտրոնական Բանկ, Արտաքին հատվածի վիճակագրություն, 2001-2020 թթ.

Տժնա/Հանձնվել է՝ 16.03.2022

Քեւեւզրուա/Գրախոսվել է՝ 25.03.2022

Քրիյա/Ընդունվել է՝ 28.03.2022